



Universiteit Utrecht

De bron dichtbij

Onderzoek naar informalisering in nieuwsberichten uit 1950 en 2012

Bachelorscriptie | Universiteit Utrecht
Nederlandse taal en cultuur | Taalbeheersing
Maartje Dijkman (3364720)
Begeleider: dr. J.N. den Ouden
Tweede begeleider: dr. W.H.M. Smulders
Juni 2013

Samenvatting

Diverse onderzoekers hebben zich beziggehouden met onderzoek naar informalisering in journalistieke teksten. Het huidige onderzoek houdt zich hier ook mee bezig en probeert antwoord te krijgen op de vraag of journalistieke teksten van nu informeler zijn dan zestig jaar geleden. De informalisering wordt binnen dit onderzoek gezocht in het literaire verschijnsel tekstinterferentie. Tekstinterferentie is het literaire verschijnsel waarbij de verteller zijn woorden vermengd met die van een ander. Deze ander is in de literatuur het personage. In de journalistiek is het de journalist die zijn woorden vermengt met de woorden van zijn bron. De journalist laat hierbij niet duidelijk zien dat de woorden die hij gebruikt de woorden van zijn bron zijn. Hij zet de woorden bijvoorbeeld niet tussen aanhalingstekens. Door vanuit het perspectief van zijn bron te schrijven laat de journalist de lezer indirect zien dat de woorden die hij gebruikt voor rekening van zijn bron komen.

Het is belangrijk om te weten aan wie de woorden toe te schrijven zijn. Dit is namelijk bepalend voor de afstand tussen de journalist en het nieuwsfeit wat hij beschrijft. Dit komt omdat tekstinterferentie van invloed is op de Erzähldistanz. De Erzähldistanz is de afstand tussen de verteller en het vertelde. Wanneer de journalist veel tekstinterferentie in zijn tekst verwerkt, wordt de Erzähldistanz tot het nieuwsfeit kleiner. De journalist gebruikt dan veel woorden die zijn toe te schrijven aan de bron die hij in zijn verhaal opvoert. Is de Erzähldistanz groot dan komen de meeste woorden in een zin met tekstinterferentie voor rekening van de journalist. Als de Erzähldistanz kleiner wordt, dan is er sprake van informalisering.

De vraag die in dit onderzoek werd gesteld is: in hoeverre treedt er in de hedendaagse journalistieke teksten ten opzichte van journalistieke teksten van ruim zestig jaar geleden informalisering op, geoperationaliseerd in termen van tekstinterferentie? Het antwoord op deze vraag is dat er in de huidige nieuwsberichten niet meer maar minder gebruik werd gemaakt van tekstinterferentie dan in nieuwsberichten van zestig jaar geleden. Ondanks dat er minder tekstinterferentie werd gebruikt is de afstand tussen de journalist en zijn bron in de rubriek binnenlands nieuws wel kleiner geworden. Deze verkleining van de Erzähldistanz komt doordat de journalisten van tegenwoordig hun bronnen vaker letterlijk aan het woord laten. Deze letterlijke weergave van woorden wordt de personagetekst, ofwel de directe rede genoemd. De Erzähldistanz is hierbij minimaal, omdat de journalist niet dichter op de woorden van de bron kan komen dan ze letterlijk weer te geven. Deze verkleining van de Erzähldistanz heeft ervoor gezorgd dat er in de rubriek binnenlands nieuws sprake is van informalisering binnen de journalistieke teksten uit 2012 ten opzichte van teksten van zestig jaar geleden.

Inhoudsopgave

1 Inleiding.....	4
2 Theoretisch kader.....	5
2.1 Inleiding.....	5
2.2 Ontwikkelingen in de dagbladjournalistiek vanaf 1950.....	5
2.3 Informalisering in journalistieke teksten.....	6
2.4 Tekstinterferentie.....	8
2.5 Onderzoeksvraag.....	11
3 Methode	12
3.1 Materiaal.....	12
3.2 Analyse.....	13
3.2.1 Kenmerken.....	13
3.3 Verwerking gegevens.....	16
4 Resultaten.....	18
4.1 Tekstsoort.....	18
4.2 Erzähldistanz.....	19
4.3 Kenmerken.....	20
5 Conclusie.....	22
5.1 Discussie.....	23
Literatuur.....	25

1 Inleiding

Internet en social media zijn tegenwoordig belangrijke bronnen voor lezers om aan nieuws te komen. Niet langer hoeft er tot de volgende morgen gewacht te worden tot dat de krant met vers nieuws op de mat valt. Voor de dagbladen betekent dit dat ze moeten veranderen om lezers te blijven trekken. Dagbladen zijn meer foto's gaan plaatsen, een ander formaat (tabloid) gaan gebruiken en hebben een tweede verschijningsvorm (digitaal) toegevoegd. Een andere verandering is inhoudelijk. De dagbladen zijn de 'gewone mens' in het nieuws meer centraal gaan stellen. Niet langer wordt alleen de politieke uitleg van een bezuinigingsmaatregel gegeven, maar wordt ook uitgelegd wat deze maatregel voor gevolgen heeft voor de portemonnee van de gewone burger. Dit zorgt voor een grotere betrokkenheid van de lezer, omdat ze zich meer kunnen identificeren met het nieuws. Deze betrokkenheid laat zich ook zien in de manier van schrijven door de journalist. De journalist kan zijn rol als het toeschouwer van het nieuws waaruit hij verslag doet minder prominent maken door woorden te gebruiken van mensen die deel uitmaken van het nieuws. Hij mengt hierbij zijn eigen woorden met die van zijn bron. Dit wordt tekstinterferentie genoemd. De volgende zin is een voorbeeld van tekstinterferentie:

Jongeren zijn klaar met Facebook. Te veel suffe details, te veel gezeur en te veel volwassenen. (Spits 2013) In de eerste zin introduceert de journalist de jongeren waarover hij schrijft. In de tweede zin gebruikt hij de woorden 'suffe details' en 'gezeur'. Dit zijn niet zijn eigen woorden, maar hier gebruikt hij de woorden van de jongeren om de beleving van de jongeren te laten zien.

Door tekstinterferentie te gebruiken zorgt de journalist ervoor dat hij het nieuws dichterbij brengt, omdat de lezer zich daardoor beter kan identificeren met het nieuws. In het huidige onderzoek wordt onderzocht of in de nieuwsberichten van tegenwoordig meer gebruik wordt gemaakt van tekstinterferentie. Meer tekstinterferentie zorgt namelijk voor een kleinere afstand van de journalist tot het nieuws. Dit wordt informalisering genoemd. Dit onderzoek richt zich op de vraag of de dagbladjournalistiek informeler is geworden door meer gebruik te maken van tekstinterferentie.

In hoofdstuk 2 zal het theoretisch kader waarbinnen dit onderzoek is verricht worden toegelicht. Eerst zal er een korte schets worden gegeven van de ontwikkelingen in de dagbladjournalistiek van na 1950. Daarna zal er worden ingezoomd op de literaire begrippen op grond waarvan er wordt gekeken of de journalistiek informeler is geworden. Hoofdstuk 2 zal eindigen met de onderzoeksvraag.

2 Theoretisch kader

2.1 Inleiding

In paragraaf 2.2 van dit hoofdstuk wordt in het kort een beeld geschetst hoe de journalistiek zich vanaf 1950 heeft ontwikkeld.

2.2 Ontwikkelingen in de dagbladjournalistiek vanaf 1950

Rond 1950 kende de verzuiling in de Nederlandse samenleving haar hoogtepunt. Deze verzuiling zorgde ervoor dat lezers werden georganiseerd in een aantal grote groepen die werden bediend door kranten vanuit de zuil waartoe ze behoorden. Het nieuws binnen de zuilen was sterk gekleurd. Deze kleuring kwam doordat de instituties die het binnen de zuilen voor het zeggen hadden, hun invloed ook lieten gelden op de redacties van de kranten. De kranten werden door de politieke partij of het kerkelijk gezag binnen de eigen zuil ingezet om ideologische propaganda te voeren voor het verkrijgen van consensus binnen de eigen kring.

Na 1960 ontzuilde de samenleving en ontstond er ruimte voor individualisering. Lezers gebruikten het geloof of de politieke overtuiging die gold binnen de zuil waartoe zij behoorden niet langer als voedingsbodem voor hun interesses. Er werden nieuwe interesses gevonden buiten de grenzen van de zuilen. Door deze beweging onderstonden er nieuwe lezersgroepen. Het ontstaan van nieuwe lezersgroepen was samen met de komst van nieuwe technologieën, zoals het internet, een belangrijke ontwikkeling waarop de dagbladpers moest inspringen. Kranten werden gedwongen te investeren in onder andere “een grotere kwantiteit en kwaliteit van kranten, meer actuele en complete berichtgeving en meer foto’s” (RMO 2002;77). Om lezers te behouden gingen dagbladen zich toeleggen op het geven van achtergrondinformatie, commentaar en cultuuroverdracht.

In de jaren zestig van de twintigste eeuw was er in Amerika binnen de journalistiek een nieuwe stroming opgekomen, het *New Journalism*. Het *New Journalism* is een schrijfstijl, vaak gebruikt in een geschreven reportage, waarin gebruik wordt gemaakt van literaire technieken zoals perspectiefwisseling, flashback, scene-opbouw etc. Deze literaire technieken worden ingezet om de werkelijkheid zo meeslepend mogelijk te beschrijven.

Het *New Journalism* bracht een participerende journalistiek met zich mee. Het vermengde de wereld van de literatuur met die van de journalistiek door een subjectieve schrijfstijl en het langdurig uitdiepen van een onderwerp. De verandering die het *New Journalism* met zich meebracht was niet vanuit een roep van het publiek ontstaan, maar vanuit de wil om af te wijken om zo los te komen van het juk van de verzuiling. Schrijvers kregen binnen het *New Journalism* de vrijheid om te experimenteren en journalisten kregen de kans om hun koers zelf te bepalen waar ze over wilden

schrijven en op welke manier. In Nederland was de journalistiek in de jaren zestig, zeventig van de vorige eeuw nog een conservatieve beroepsgroep die terughoudend was ten opzichte van vernieuwingen zoals het *New Journalism*. Uiteindelijk werd het *New Journalism*, dat meer literair was dan de conventionele journalistiek, overgenomen door de Nederlandse journalistiek. Deze vorm bracht de literatuur in het nieuws. Naast het *New Journalism* werd ook de institutionele agenda losgelaten bij de keuze van de onderwerpen en kwam de “gewone mens” in het nieuws centraal te staan. Het nieuws werd hierdoor subjectiever, sensationeler en er kwam meer amusement in voor. De ontzuiling had tevens tot gevolg dat de hiërarchische verhoudingen veranderden. De relatie tussen autoriteiten en publiek werd informeler. Dit betekende dat een dokter, docent of journalist niet langer meer als autoriteit werd beschouwd vanwege zijn positie. De geloofwaardigheid die tijdens de verzuiling samenging met de functie, werd nu niet zomaar aangenomen door het publiek. Ook de rol van de journalist veranderde. Journalisten moesten hun geloofwaardigheid steeds weer opnieuw verdienen (Vis 2002; 3). Om publiek te blijven trekken moesten kranten hun oude routines loslaten. De individuele lezer moest voorop worden gesteld. Het collectief van lezers werd minder van belang. Deze individuele lezer wil nieuws dat bij hem past. Dat spanning, beleving en emotie in zich heeft. De keuze om iets te lezen wordt gedaan vanuit het gevoel (Drok 2007; 11).

2.3 Informalisering in journalistieke teksten

De economische groei zorgde ervoor dat de verschillen tussen mensen onderling kleiner werden en er een proces van informalisering werd ingezet. Er is sprake van informalisering wanneer alledaags taalgebruik steeds meer wordt toegepast in het publieke taalgebruik (Piers 2009; 19). Door alledaags taalgebruik te vermengen met publiek taalgebruik, wordt het taalgebruik informeler. Deze informele taal is niet officieel, is vertrouwd en ongedwongen en behoort tot de privésfeer. Met formele taal worden varianten van de standaardtaal aangeduid die door veel taalgebruikers als vormelijk (officieel, zakelijk) worden ervaren en die behoren tot het publieke domein.

Informalisering bestaat uit twee processen: conversationalisatie en personalisering.

Conversationalisatie houdt in dat conversationele elementen (spreektaal) worden toegepast in de geschreven taal. Zie voorbeeld 1.

Voorbeeld 1: *“Elnaz legt haar telefoon weg, trekt haar verplichte hoofddoek recht en propt haar geblondeerde haar onder het textiel.” (NRC Handelsblad 2012)*

De zinsnede ‘propt haar geblondeerde haar onder het textiel’ uit voorbeeld 1 lijkt door het gebruik van het woord ‘propt’ meer op gesproken taal. ‘Proppen’ kan hier worden beschouwd als spreektaal. Had de schrijver hier voor het woord ‘stoppen’ gekozen, dan was deze zin meer een variant van de

standaardtaal geweest in plaats van spreektaal.

Conversationalisatie gaat samen met personalisering. Personalisering heeft te maken met de relatie tussen de deelnemers van een conversatie in de publieke sfeer. In nieuwsberichten zijn dit de lezer en de journalist (Piers 2009; 20). Deze relatie wordt steeds persoonlijker waardoor het taalgebruik minder formeel, en meer persoonlijk kan worden. Dan is er sprake van informalisering (Piers 2009; 20).

De journalist kan de relatie met zijn lezer informeler maken wanneer hij bronnen aan het woord laat. Dit maakt de tekst minder zakelijk en brengt het nieuws tot leven voor de lezer (Piers, 2009; 71). De journalist laat de opgevoerde bronnen hun verhaal doen via vox pop's, nano-narratieven en de directe rede om ze in zijn verhaal te verwerken (Piers 2009; 58). Vox pop's zijn straatinterviews waarbij aan een voorbijganger gevraagd wordt te reageren op een gebeurtenis in het nieuws. Deze voorbijganger hoeft niet per se betrokken te zijn bij het onderwerp.

Een nano-narratief is een 'specifiek verhaal over een specifiek persoon dat wordt verteld binnen een nieuwsartikel' (Piers 2009; 28). In een nano-narratief wordt het nieuws niet geëvalueerd zoals in een vox-pop. Het is een verhaal rondom een personage binnen het nieuwsartikel. De persoon die beschreven wordt in de nano-narratief heeft te maken gehad met het nieuws uit het nieuwsbericht. Een nano-narratief is daardoor een "talige foto" (Piers 2009; 28).

Een derde middel om een verhaal van een bron te verwerken in een journalistieke tekst is het gebruik van de directe rede. In de directe rede wordt woordelijk herhaald wat een persoon of instantie heeft gezegd. Deze tekst staat tussen aanhalingstekens (Piers 2009; 32). De bron die hier geciteerd wordt, blijft verantwoordelijk voor de informatie die hij geeft (Piers 2009; 33). Door een personage aan het woord te laten en deze woorden letterlijk weer te geven kan de betrouwbaarheid van de tekst toenemen.

Een andere vorm van informalisering is wanneer de subjectiviteit toeneemt in journalistieke teksten (Vis 2011; 282). Er zijn twee vormen van subjectiviteit binnen dit soort teksten namelijk de journalistsubjectiviteit en de bronsubjectiviteit. Deze twee vormen van subjectiviteit "representeren de twee stemmen die 'spreken' in journalistieke teksten" (Vis 2011; 282). De journalistsubjectiviteit is aanwezig wanneer de journalist aan het woord is en de bronsubjectiviteit is aanwezig wanneer de bron letterlijk geciteerd wordt en de woorden dus tussen aanhalingstekens staan. Deze subjectivering is te herkennen aan de hand van een aantal taalkundige kenmerken zoals onder andere de aanwezigheid van persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden in de eerste of tweede persoon, modale elementen (werkwoorden, bijwoorden, partikels) en deiktische elementen (Vis 2011; 287). Een voorbeeld is in voorbeeld 2 gegeven.

Voorbeeld 2: Dat hoef ik vandaag hopelijk niet nog eens te doen

In voorbeeld 2 staan een aantal taalkundige kenmerken die gebruikt worden om subjectivering te herkennen. Het woord 'hoef' is een modaal element, een modaal werkwoord, en 'hopelijk' is een modaal bijwoord, de 'ik' is een persoonlijk voornaamwoord in de eerste persoon, en 'vandaag' is een deiktisch element. Dit wordt in hoofdstuk 3 verder uitgelegd.

De informalisering via subjectivering vindt vooral plaats binnen de woorden van het personage. In nieuwsberichten zijn dit de directe citaten (Vis 2011; 285). Journalistieke teksten zijn daarom niet in het meer gaan lijken op conversatie, maar via de directe rede (bronsubjectiviteit) wordt er wel steeds meer conversatie in journalistieke teksten gestopt. "Het gesprek wordt letterlijk binnen de nieuwstekst gevoerd" (Vis 2011; 287).

Wanneer er over subjectivering binnen de personagetekst wordt gesproken, kan de mental space theory als uitgangspunt worden genomen. Binnen deze theorie wordt onderscheid gemaakt tussen het perspectief van de verteller, de base space, en het perspectief van de bron, de embedded space. Binnen het perspectief van de bron kan de informatie op een directe manier worden gebracht via de directe rede en de vrije indirecte rede. Een impliciete vorm van de embedded space is de indirecte rede. De indirecte rede is te herkennen aan de volgende taalkundige kenmerken: woorden die erop wijzen dat er een mening wordt gegeven ('volgens', 'aldus'), de overgang van onvoltooid verleden tijd naar voltooid verleden tijd en het gebruik van modale werkwoorden.

De mental space theory laat met het perspectief van de verteller en het perspectief van de bron zien dat er in een nieuwsbericht een zekere gelaagdheid zit. Gelaagdheid in een tekst is een kenmerk die ook voor komt in de narratologie. In de narratieve teksten is de gelaagdheid terug te vinden in de laag van de verteller en in de laag van de personages. In de volgende paragraaf wordt deze gelaagdheid verder uiteengezet.

2.4 Tekstinterferentie

De mental space theory leert ons dat een tekst verschillende perspectieven kan hebben. In de narratologie wordt dit gelaagdheid genoemd. Deze gelaagdheid ontstaat door het gebruiken van verschillende soorten teksten: vertellerstekst, personagetekst en tekstinterferentie. Elke tekstsoort zorgt voor een bepaalde afstand tussen de verteller en het vertelde. In de journalistieke context is dit de afstand tussen journalist en het nieuwsfeit. Meer specifiek de wereld van de bron waarin het nieuwsfeit een rol speelt.

Als de verteller aan het woord is in het nieuwsbericht is er sprake van vertellerstekst. De verteller kan een bron opvoeren in zijn verhaal door te beschrijven wat een bron denkt, zegt of doet. Dit doet de

verteller niet door letterlijk weer te geven wat er wordt gezegd, maar door hetgeen wat gezegd wordt te parafraseren. In voorbeeld 3 geeft de verteller een beschrijving van het personage in zijn verhaal:

Voorbeeld 3: Koningin Beatrix is aanwezig bij het zingen van het koningslied.

Deze zin is vertellerstekst omdat de verteller van buitenaf iets over koningin Beatrix verteld. Een verteller kan ook parafraseren wat een personage heeft gezegd, zoals in voorbeeld 4.

Voorbeeld 4: Toen zei de voetballer *dat hij niet meer zou voetballen*.

In het eerste gedeelte van de zin geeft de verteller aan dat het personage iets heeft gezegd. In het tweede gedeelte, de bijzin beginnend bij 'dat', is het verhaal van de voetballer geparafraseerd weergegeven in de woorden van de verteller. Dit wordt de indirecte rede genoemd (Smulders 2001). Hier wordt geen gebruik gemaakt van aanhalingstekens omdat het niet de letterlijke woorden van de voetballer zijn die worden weergegeven. Wanneer de verteller de woorden van het personage letterlijk zou citeren dan staat de tekst tussen aanhalingstekens, zoals te zien is in voorbeeld 5. Deze tekst wordt personagetekst genoemd. Alle tekst behorend tot de personagetekst staat in de directe rede.

Voorbeeld 5: Toen zei de voetballer: "Ik voetbal nooit meer!"

Het eerste gedeelte van de zin uit voorbeeld 5 is nog vertellerstekst. Deze tekst wordt door de verteller gebruikt om de personagetekst in te leiden. Het tweede gedeelte van de zin na de dubbele punt is personagetekst. De overgang van indirecte rede naar de indirecte rede wordt gemarkeerd door middel van een dubbele punt, door het openen met aanhalingstekens en het plaatsen van een hoofdletter (Smulders 2011).

Vertellerstekst en personagetekst zijn duidelijk herkenbare en van elkaar gescheiden tekstsoorten. Naast deze twee tekstsoorten bestaat er ook nog tekstinterferentie waarbij het onderscheid of de woorden van de verteller zijn of van het personage minder duidelijk zichtbaar is. De twee tekstsoorten zijn bij tekstinterferentie met elkaar vermengd. Binnen tekstinterferentie gebruikt de verteller de woorden van het personage, maar deze woorden worden niet zoals bij de personagetekst tussen aanhalingstekens gezet. Dit is in voorbeeld 6 te zien.

Voorbeeld 6: Hans gooide zijn racket aan de kant. *Nu eerst even paffen*.

In voorbeeld 6 is er in de tweede zin sprake van tekstinterferentie. Een aantal talige kenmerken wijzen hier op. Het 'nu' in de zin is een tijdsaanduiding die voor rekening komt van het personage.

Het is Hans die nu wil gaan roken en niet de verteller. De uitdrukking 'paffen' is spreektaal en een uitdrukking die niet standaard wordt gebruikt in een journalistieke tekst. Als lezer 'hoor' je Hans deze woorden zeggen. Een derde talig kenmerk dat wijst op tekstinterferentie is de verstoring van de syntaxis binnen de zin. De zin heeft geen persoonsvorm en heeft geen standaard volgorde. In voorbeeld 7 heeft de zin wel een goede syntaxis gekregen.

Voorbeeld 7: Hij ging eerst even paffen.

In voorbeeld 7 is de zin geherformuleerd waardoor de zin vertellerstekst is geworden. De woorden zijn volledig toe te schrijven aan de verteller. In voorbeeld 6 zijn de woorden in de tweede zin toe te schrijven aan iemand anders dan de verteller. Dit zorgt ervoor dat de afstand tussen verteller en het vertelde kleiner wordt. Deze afstand wordt uitgedrukt in de Erzähldistanz, de vertelafstand. Deze afstand tussen verteller en vertelde is de afstand tussen verschillende werelden in een tekst. De wereld van de verteller en de wereld van de personages. De afstand tussen deze twee werelden wordt de Erzähldistanz genoemd. De verteller kan de afstand tussen de twee werelden groter maken, maar ook kleiner. Hij maakt de afstand groot als hij de lezer laat weten dat hij weet wat zich in de wereld van de personages afspeelt. Voor het beschrijven van de wereld van de personages maakt de verteller gebruik van vertellerstekst. De afstand wordt klein op het moment dat hij als verteller nauwelijks aanwezig is en vooral personages het woord laat doen (Smulders 2001). De verteller kan de afstand ook kleiner maken door tekstinterferentie te gebruiken. De afstand is het kleinst wanneer er personagetekst wordt gebruikt. De woorden van de ander worden hier via de directe rede tussen aanhalingstekens weergegeven.

In dit onderzoek is de Erzähldistanz de afstand tussen de journalist en zijn bron. In voorbeeld 8 is er een grote afstand waar te nemen.

Voorbeeld 8: Volgens Van Baarlen heeft de gemeente doelbewust het grootste feest geschrapt. (Trouw, 2012)

In voorbeeld 8 is er sprake van een parafraze van de woorden van een personage. Door te parafraseren treedt de journalist als schrijver meer op de voorgrond. Hij vertelt wat een personage in de nieuwsgebeurtenis heeft gezegd. De aanwezigheid van de journalist wordt minimaal als hij bronnen letterlijk aan het woord laat, zoals in het cursieve gedeelte in voorbeeld 9. Het personage wordt naar voren geschoven in de tekst en de journalist doet een stap terug.

Voorbeeld 9: Hij wil dat Justitie de zaak gaat onderzoeken. "*Mijn cliënten lijden schade, tot op de dag vandaag.*" (Trouw 2012)

In voorbeeld 8 en 9 zijn twee uitersten laten zien als het om Erzähldistanz gaat. Het gaat hier om vertellerstekst en personagetekst. Tekstinterferentie ligt hier als het om Erzähldistanz gaat tussen. Zie voorbeeld 10.

Voorbeeld 10: Stel dat zij ooit wint, mijmert ze. Natuurlijk zal ze in Amerika moeten afwassen of schoonmaken om te overleven. (*NRC Handelsblad* 2012)

In voorbeeld 10 geeft de journalist een inkijkje in de gedachtenwereld van zijn personage. De verteller vertelt wat het personage zegt, maar gebruikt daar woorden voor die het personage zelf had kunnen gebruiken. De woorden staan niet tussen aanhalingstekens. Toch krijgt de lezer het idee dat het personage dit zelf gezegd heeft.

2.6 Onderzoeksvraag

In het huidige onderzoek wordt de informalisering gezocht in de Erzähldistanz. Wanneer deze kleiner wordt, is er sprake van informalisering. De journalist verkleint de afstand tussen hem en het beschreven nieuws. Dit doet hij door steeds vaker de hoofdpersonen van het nieuws aan het woord te laten. Hierdoor bevatten journalistieke teksten steeds meer conversationalisatie en personalisering. Spreektaal neemt een steeds prominentere plaats in, in het nieuws. Tekstinterferentie zorgt voor verkleining van de Erzähldistanz. Daarom richt dit onderzoek zich op dit literaire verschijnsel. Tekstinterferentie brengt de wereld van het nieuwsgebeuren dichterbij door woorden van personen van het nieuws te gebruiken zonder dat dit direct te herkennen is. Dit geeft het effect dat het nieuws van binnenuit wordt verteld in plaats van door de journalist als buitenstaander. Dit zorgt voor een kleinere Erzähldistanz.

Voorafgaand aan het onderzoek was de verwachting dat er in de journalistieke teksten uit 2012 meer tekstinterferentie zou voorkomen dan in de journalistieke teksten uit 1950. En dat daardoor de Erzähldistanz in deze artikelen ook kleiner is.

Het onderzoek richt zich op het beantwoorden van de volgende onderzoeksvraag: In hoeverre treedt er in de hedendaagse journalistieke teksten ten opzichte van journalistieke teksten van ruim 60 jaar geleden informalisering op, geoperationaliseerd in termen van tekstinterferentie?

Bij deze onderzoeksvraag zijn de volgende hypothesen opgesteld:

- a. In de nieuwsberichten van 2012 komt er meer tekstinterferentie voor.
- b. In de nieuwsberichten van nu is de Erzähldistanz kleiner dan in die uit 1950.

3 Methode

3.1 Materiaal

In dit onderzoek zijn er 107 artikelen geanalyseerd. De geselecteerde artikelen zijn verschenen in de landelijke dagbladen *NRC Handelsblad*, *Trouw* en *de Volkskrant*. Er is een vergelijking gemaakt tussen artikelen uit 1950/1951 en artikelen uit 2012. Per krant en per tijdvak zijn er vijftien artikelen geselecteerd uit de sectie buitenland nieuws. Voor de selectie van de artikelen uit 1950 en 1951 is gebruik gemaakt van het digitale krantencorpus van Vis. Voor de selectie van de artikelen uit 2012 is gebruik gemaakt van LexisNexis, een online database van artikelen die verschenen zijn in Nederlandse kranten. Er is voor de rubriek buitenlands nieuws gekozen, omdat artikelen met buitenlands nieuws in het digitale krantencorpus het meest herkenbaar waren. In de periode 1950/1951 kenden kranten namelijk nog geen indeling in rubrieken. Artikelen over binnenlands nieuws en buitenlands nieuws stonden in deze periode door elkaar op de pagina. Het kiezen voor de rubriek buitenlands nieuws vergemakkelijkte daardoor het selecteren van de nieuwsberichten. Er is een breed scala aan onderwerpen geselecteerd: terrorisme, protesten in Iran, abortuswet in Spanje. Dit is ook gedaan voor de artikelen uit 2012. Uit de pretest kwam naar voren dat er geen verschillen waren in de Erzähldistanz tussen de artikelen uit 1950/1951 en die uit 2012. Daarom zijn er nog achttien artikelen uit de sectie binnenlands nieuws aan het corpus toegevoegd. Zes artikelen per dagbladtitel en drie artikelen per periode.

De analyse van de artikelen is gedaan op zinniveau. In tabel 1 is het aantal geanalyseerde zinnen te vinden per periode en per rubriek.

Tabel 1 Aantal geanalyseerde zinnen per periode per rubriek

	1950	2012	Totaal
Buitenland	1400	1613	3013
Binnenland	259	411	670
Totaal	1659	2024	3683

In totaal zijn er 3683 zinnen bekeken. In deze cijfers zijn de deelzinnen ook als een zin geteld, ook al zijn bijzinnen geen volledige zinnen beginnend met hoofdletter en eindigend met punt. Hiervoor is gekozen omdat in de analyse de deelzinnen als een afzonderlijke zin zijn geanalyseerd als ze een ander perspectief bezaten dan de hoofdzin.

3.2 Analyse

Dit onderzoek betrof een kwantitatief onderzoek, omdat er talige kenmerken zijn geteld. Het is ook een diachroon onderzoek omdat nieuwsberichten uit 1950/1951 werden vergeleken met nieuwsberichten uit 2012. Zeven analisten hebben deze vergelijking uitgevoerd. Om ervoor te zorgen dat de resultaten niet werden beïnvloed door de manier van analyseren van een analist kreeg elke analist teksten uit elke krant, elke rubriek en elke periode te analyseren.

Als voorbereiding op het onderzoek hebben de analisten gezamenlijk meerdere nieuwsberichten buiten het corpus om geanalyseerd. Dit was nodig om ervoor te zorgen dat de zeven analisten zoveel mogelijk dezelfde analyses maakten. Deze voorbereidingsperiode werd afgesloten met een proefanalyse op twee nieuwsberichten. Uit deze proefanalyse kwam naar voren dat de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid laag was. Er was weinig overeenstemming tussen de analisten over welke kenmerken er in een zin zaten. Een analyse van de verschillen liet zien dat de analisten niet altijd dezelfde definities hanteerden voor de kenmerken. Hierop volgde een uniformering van de definities van de verschillende kenmerken waarmee de analisten de zinnen moesten analyseren. Dit heeft het probleem met de lage interbeoordelaarsbetrouwbaarheid opgelost.

Per zin werd er bekeken welk soort perspectief er werd gebruikt. Dit kon zijn: vertellerstekst, personagetekst of tekstinterferentie. Om te kunnen bepalen welk perspectief er in een zin werd gehanteerd, werd er gebruik gemaakt van talige kenmerken. Het ging hier om talige kenmerken die horen bij vertellerstekst of personagetekst. Wanneer er kenmerken van personagetekst voor kwamen in een zin met vertellerstekst dan was er sprake van tekstinterferentie. De beide tekstsoorten werden dan vermengd met elkaar. Wanneer de kenmerken waren toe te schrijven aan de bron dan kreeg de zin het perspectief tekstinterferentie toebedeeld.

Er werd per zin aangegeven of een kenmerk erin voor kwam of niet. Dit is gedaan voor de zinnen met tekstinterferentie en met vertellerstekst. Kenmerken die in de personagetekst voor kwamen zijn niet meegeteld omdat bij deze tekstsoort de Erzähldistanz al minimaal was. Voor vertellerstekst betekende dit dat de kenmerken in deze tekst waren toe te schrijven aan de verteller.

3.2.1 Kenmerken

De talige kenmerken die voor de analyse werden gebruikt zijn de volgende:

Deixis *vandaag, morgen, de volgende dag, deze, dit, hier, daar, die, dat, op die plaats*

Deiktische elementen zijn elementen in een tekst die verwijzen naar de positie van de spreker in ruimte en tijd. Door temporele bijwoorden zoals 'vandaag' of 'morgen' wordt er verwezen naar een bepaalde tijd. En met 'deze' of 'dat' wordt er verwezen naar een bepaalde ruimte. Een voorbeeld van een deiktisch element staat in voorbeeld 11 cursief gedrukt.

Voorbeeld 11: *Afgelopen maandagavond mocht een select gezelschap genodigden aanwezig zijn [...]*
(de Volkskrant 2012)

Wanneer deze woorden vanuit het gezichtspunt van de verteller waren geschreven dan was er sprake van vertellerstekst, werden de woorden gebruikt vanuit het gezichtspunt van de bron dan was er sprake van tekstinterferentie.

Emotieve woorden

Emotieve woorden zijn woorden die emotie uitdrukken. Dit kan een uitroep of een wens zijn.

Voorbeeld 12: *Als het zo'n bende is op Curaçao dan zetten we het er toch gewoon zelf uit?* (NRC Handelsblad 2012)

Wanneer emotieve woorden zoals bijvoorbeeld "Bah", uitroepen of uitgesproken wensen toegeschreven konden worden aan de bron dan was er sprake van tekstinterferentie.

Conatieve woorden

Conatieve woorden hebben te maken met geven van bevelen of het stellen van vragen. Het drukt de wilskracht van een personage uit om een handeling uit te voeren. In journalistieke teksten kan dit bijvoorbeeld zijn:

Voorbeeld 13: *Welk doel dient de NAVO verder nog?* (Trouw 2012)

Als een vraag niet in de directe rede stond (personagetekst) en niet gesteld werd door de verteller (vertellerstekst) dan was het tekstinterferentie.

Modale werkwoorden *kunnen, zullen, moeten, mogen*

Modale werkwoorden zijn werkwoorden die modaliteit toevoegen aan een zin. De woorden drukken de verhouding uit tussen de beschrijving en de werkelijkheid.

Voorbeeld 14: Een vriend uit België had hun gezegd dat het a crazy day zou zijn op het plein. (Trouw 2012)

'Zou' is in voorbeeld 14 een modaal werkwoord.

Wanneer de modale werkwoorden voor rekening van de verteller kwamen, dan was het vertellerstekst. Wanneer de modale werkwoorden niet letterlijk geciteerd werden, maar wel voor rekening kwamen van het personage, dan was er sprake van tekstinterferentie.

Modale bijwoorden *misschien, zeker, even, wel*

Net als modale werkwoorden voegen modale bijwoorden modaliteit toe aan een zin. Dit kan vanuit de verteller gebeuren (zie voorbeeld 15), maar ook vanuit de bron (zie voorbeeld 16). In voorbeeld 15 is de modaliteit toe te schrijven aan de verteller.

Voorbeeld 15: *Integendeel*, veel oppositiepolitici zijn er aan hun haren heen gesleurd. (NRC Handelsblad uit 2012)

Het modale bijwoord in deze zin is 'Integendeel'.

In voorbeeld 16 is er sprake van tekstinterferentie.

Voorbeeld 16: Er is ingebroken bij de burens. Dat is misschien wel de honderdste keer.

'Misschien' is hier een modaal bijwoord dat toe te schrijven is aan de bron. Wanneer een modaal bijwoord toe te schrijven was aan de bron dan was er sprake van tekstinterferentie.

Particulier register

Als personen woorden gebruiken die afwijken van het algemene taalgebruik dan is er sprake van particulier register. Voor de woorden in het particulier register is er een synoniem te vinden dat meer algemeen wordt gebruikt. Omdat de taal in het particulier register zo specifiek is voor een bepaald persoon onthult het iets over het personage.

Voorbeeld 17: Elnaz legt haar telefoon weg, [...] en propt haar geblondeerde haar onder het textiel. (NRC Handelsblad 2012)

In voorbeeld 17 is 'propt' particulier register. Door het woord 'proppen' te gebruiken wordt er een ander beeld geschetst van de persoon dan als er 'stoppen' was gebruikt. Nu krijgt de lezer een beeld van Elnaz dat ze de regels niet zo nauw neemt met betrekking tot de hoofddoek. Ook 'textiel' is particulier register. Een meer algemeen synoniem hiervoor is 'hoofddoek'.

Wanneer er andere woorden werden gebruikt dan gangbaar was in het algemene taalgebruik, dan werden deze woorden gezien als particulier register en als deze woorden afkomstig waren van de bron dan werden de woorden als tekstinterferentie beschouwd.

Verstoring syntaxis ellips

Verstoring van de syntaxis doet zich voor wanneer de syntaxis onvolledig is. Er ontbreekt dan een zinsdeel. Vaak is dit de persoonsvorm. De syntaxis kan ook verstoord worden doordat de zin een afwijkende woordvolgorde heeft. Wanneer deze verstoring op conto van de bron kwam, dan was er sprake van tekstinterferentie. Zoals het geval is in voorbeeld 18.

Voorbeeld 18: Mij overkwam dat vorige week.

De woordvolgorde die hier wordt gebruikt is niet standaard. Een standaard woordvolgorde is namelijk zoals in voorbeeld 16.

Voorbeeld 19: Dat overkwam mij vorige week.

Ingebed citaat

Een ingebed citaat is een aantal woorden dat binnen een zin tussen aanhalingstekens staat. Dit zijn de letterlijke woorden van een personage. Dit kenmerk werd dan ook toegeschreven aan het personage. Woorden of zinnen die geen citaat betroffen, maar wel tussen aanhalingstekens stonden zoals in voorbeeld 20, werden niet meegeteld als ingebed citaat.

Voorbeeld 20: Daarom is “om redenen van zorgvuldigheid” besloten het niet meteen vrij te geven. Op deze manier werd het aantal zinnen met vertellerstekst en personagetekst geteld (*De Volkskrant* 2012).

De laatste twee kenmerken hebben te maken met tekstinterferentie. Het was mogelijk dat tekstinterferentie vanuit een zin doorliep in volgende zinnen. Om dit te meten waren de volgende twee kenmerken aan de lijst toegevoegd: ‘Tekstinterferentie loopt vanuit vorige zin door in huidige zin’ en ‘Tekstinterferentie loopt vanuit huidige zin door in volgende zin’.

3.3 Verwerking gegevens

Voor elke zin werd vastgelegd uit welk jaar, rubriek, krant en tekst de zin kwam. Het aantal woorden dat de zin telde werd vastgelegd, of de zin aan het begin van een alinea stond, of het een kop betrof en of het een deelzin was. Daarna werd bepaald welk perspectief er in de zin werd gehanteerd.

Wanneer er twee tekstsoorten aanwezig waren in een zin, dan werd de zin in deelzinnen verdeeld.

Deze deelzinnen werden vervolgens als aparte zinnen geanalyseerd.

Aan de hand van het perspectief dat in de zin aanwezig was werd de Erzähldistanz bepaald. Deze Erzähldistanz werd aangegeven op een schaal van 1 tot 5. Vertellerstekst betekende een grote Erzähldistanz, en kreeg dus een hoog cijfer op de schaal, namelijk een 5. Personagetekst kreeg een kleine Erzähldistanz, de waarde 1. De waarden 2, 3, en 4 konden worden toegekend aan zinnen met tekstinterferentie. Of een zin een 2, 3 of een 4 kreeg, werd bepaald op basis van intuïtie.

Gevoelsmatig werd bepaald of een zin meer de richting van vertellerstekst of personagetekst opging. Deze gegevens werden verwerkt in het statistiekprogramma SPSS.

Tijdens de volgende stap van de analyse werd er voor elk van de tien kenmerken bekeken of deze wel of niet in de zin voor kwam. Voor de kenmerken deixis, emotieve woorden, modale werkwoorden, ingebed citaat en particulier register werd de aanwezigheid genoteerd en werd er geteld hoe vaak ze in de zin voor kwamen. Op basis van de intuïtieve Erzähldistanz en het aantal aanwezige kenmerken werd een gecorrigeerde Erzähldistanz berekend. Deze gecorrigeerde Erzähldistanz hield voor de vertellerstekst in dat bij de gegeven Erzähldistanz (5) op basis van de intuïtie het aantal in de zin aanwezige talige kenmerken werd opgeteld. Een zin met vertellerstekst en twee kenmerken kreeg een Erzähldistanz van 7 (5 + 2). Op deze manier werd aangegeven in

hoeverre het de verteller was die verantwoordelijk was voor de tekst. Als de talige kenmerken op conto van de verteller kwamen dan was de afstand tussen de verteller tot de wereld van de bron groot. De verteller was dan meer aanwezig in de tekst en de Erzähldistanz werd groter.

De verzamelde gegevens werden binnen SPSS verder geanalyseerd en via de Independent_Sample T Tests werden de hypothesen getoetst. Deze test werd gebruikt om de verschillen tussen de perioden 1950/1951 en 2012 in beeld te kunnen brengen. Deze testen werden voor de rubrieken buitenlands nieuws en binnenlands nieuws apart uitgevoerd. Daarnaast werden er nog Chi-kwadraat tests uitgevoerd om te kijken of de samenstelling van de het corpus uit 1950/1951 niet van het corpus uit 2012 verschilde zodat kon worden vastgesteld dat de cijfers uit beide perioden met elkaar vergeleken konden worden.

4 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de corpusanalyse uiteengezet. In de tabellen zijn de verschillen tussen de nieuwsberichten uit 1950/51 en 2012 terug te vinden.

4.1 Tekstsoort

In tabel 1 wordt weergegeven hoe de verdeling naar tekstsoort is per periode per rubriek.

Tabel 1 Verdeling soorten tekst per periode per rubriek in procenten

Rubriek	Soort tekst	1950-51	2012	Totaal (N)
Buitenland	Vertellerstekst	82,2	80	2441
	Personagetekst	6,9	12	291
	Tekstinterferentie	10,9	8	281
	Totaal	1400	1613	3013
Binnenland	Vertellerstekst	84,2	68,4	499
	Personagetekst	8,5	26,5	131
	Tekstinterferentie	7,3	5,1	40
	Totaal	259	411	670

Te zien is dat zowel in de rubriek buitenlands nieuws ($\chi^2 = 27.21$; $df = 2$; $p < 0.05$) als in de rubriek binnenlands nieuws ($\chi^2 = 33,10$; $df = 2$; $p < 0.05$) het aandeel personagetekst in 2012 is gestegen ten opzichte van de nieuwsberichten in 1950/51. In beide rubrieken is het aandeel tekstinterferentie afgenomen in 2012. Dit is ook het geval met het aandeel vertellerstekst. Deze afname is in de rubriek binnenlands nieuws veel groter dan in de rubriek buitenland nieuws.

4.2 Erzähldistanz

In tabel 2 staan de gemiddelden en standaarddeviaties van de Erzähldistanz per rubriek per periode.

Tabel 2 Gemiddelde Erzähldistanz (standaarddeviatie) per rubriek per periode

	1950	2012
Buitenland	5,36 (1.69)	5.26 (1.96)
Binnenland	5.47 (1.78)	4.39 (2.24)

De Erzähldistanz tussen de nieuwsberichten van 1950/51 en 2012 binnen de rubriek buitenlands nieuws is niet significant veranderd. In de rubriek binnenlands nieuws is dit anders. Daar is de Erzähldistanz in 2012 wel significant kleiner geworden dan in 1950 ($t=6.60$; $df=668$; $p<0.05$).

In tabel 3 is de gemiddelde Erzähldistanz per rubriek per periode uitgerekend zonder dat hier de personagetekst in is meegenomen.

Tabel 3 Gemiddelde Erzähldistanz (standaarddeviatie) per rubriek per periode zonder personagetekst

	1950	2012
Buitenland	5,68 (1.25)	5,84 (1,24)
Binnenland	5,89 (1,19)	5,61 (1,08)

De personagetekst is niet onderzocht op bijhorende kenmerken omdat de afstand in deze tekst al minimaal is en de kenmerken daarom geen invloed hebben op de afstand. Alleen tekstinterferentie en vertellerstekst met hun kenmerken zijn van invloed op de afstand. De Erzähldistanz is in de rubriek buitenlands nieuws toegenomen in de nieuwsberichten uit 2012. Dit verschil is niet significant. Voor de rubriek binnenlands nieuws geldt dat de Erzähldistanz is afgenomen in 2012. Ook deze afname is niet significant.

4.3 Kenmerken

In tabel 4 is de aanwezigheid van de verschillende kenmerken per periode voor de rubriek buitenland vastgelegd.

Tabel 4 Aanwezigheid kenmerken per periode voor de rubriek buitenlands nieuws in procenten

Kenmerken	1950-51	2012	Toename ↑ Afname ↓
Deixis	17,7	18,2	↑
Emotieve woorden	0,2	1,2	↑
Conatieve woorden	0,6	0,4	↓
Modale werkwoorden	17,4	14,2	↓
Modale bijwoorden	13,6	15,7	↑
Particulier register	21,9	24	↑
Ingebed citaat	4,8	6,0	↑
Verstoring syntaxis	15,4	13,6	↓
Tekstinterferentie uit vorige zin	1,6	0,9	↓
Tekstinterferentie naar volgende zin	1,0	0,0	↓

Er is in 2012 ten opzichte van 1950/51 een stijging waar te nemen van de kenmerken: deiktische elementen, emotieve woorden, modale bijwoorden, particulier register en de ingebedde citaten. De stijging van de emotieve woorden ($t=-1,586$; $df=3011$; $p<0,05$), modale bijwoorden ($t=-1,128$; $df=3011$; $p<0,05$) en van de ingebedde citaten ($t=-1,586$; $df=3011$; $p<0,05$) zijn significant. In 2012 is ten opzichte van 1950/51 een afname te zien van de kenmerken: conatieve woorden, modale werkwoorden, verstoring van de syntaxis, tekstinterferentie loopt door uit vorige zin, tekstinterferentie loopt door naar de volgende zin. Daarvan is de afname van modale werkwoorden ($t=2,732$; $df=3011$; $p<0,05$), de verstoring van de syntaxis ($t=1,438$; $df=3011$; $p<0,05$) en de tekstinterferentie die vanuit vorige zin doorloopt ($t=1,749$; $df=3011$; $p<0,05$) significant te noemen.

In tabel 5 is de aanwezigheid van kenmerken per periode voor de rubriek binnenlands nieuws af te lezen.

Tabel 5 Aanwezigheid kenmerken in procenten per periode voor de rubriek binnenland

Kenmerken	1950-51	2012	Toename ↑ Afname ↓
Deixis	17,7	10,9	↓
Emotieve woorden	1,2	0,7	↓
Conatieve woorden	0,4	1,0	↑
Modale werkwoorden	17,3	10,7	↓
Modale bijwoorden	21,2	11,9	↓
Particulier register	20,9	11,4	↓
Ingebed citaat	1,2	4,6	↑
Verstoring syntaxis	8,5	5,8	↓
Tekstinterferentie uit vorige zin	0,0	0,0	-
Tekstinterferentie naar volgende zin	0,4	0,0	↓

In deze rubriek daalt de aanwezigheid van de meeste kenmerken. Deze daling is voor de deiktische kenmerken ($t=2,554$; $df=668$; $p<0,05$), modale bijwoorden ($t=3,349$; $df=668$; $p<0,05$), modale werkwoorden ($t=3,483$; $df=668$; $p<0,05$) en het particulier register ($t=3,751$; $df=668$; $p<0,05$) significant. Het aandeel ingebedde citaten en conatieve woorden is gestegen. De stijging van het aantal ingebedde citaten is significant ($t=-2,045$; $df=668$; $p<0,05$).

5 Conclusie

In dit onderzoek is onderzocht in hoeverre nieuwsberichten uit 1950/51 en 2012 van elkaar verschillen op het gebied van informalisering. Deze informalisering is in de nieuwsberichten gezocht via het literaire verschijnsel tekstinterferentie. In dit hoofdstuk zal eerst uiteengezet worden in hoeverre de verwachtingen voorafgaand aan het onderzoek door de resultaten worden bevestigd. Vervolgens zal de onderzoeksvraag worden beantwoord.

Aan het begin van het onderzoek werd verondersteld dat wanneer de afstand tussen de journalist en het nieuwsfeit klein was er sprake was van informalisering binnen het nieuwsbericht. Van tekstinterferentie werd verwacht dat het de afstand tussen journalist en het nieuwsfeit zou verkleinen. Aan de hand van deze verwachting werd verondersteld dat er in nieuwsberichten van 2012 meer tekstinterferentie te vinden was dan in nieuwsberichten uit 1950/51. Deze verwachting is verwoord in hypothese a:

Hypothese a: In nieuwsberichten van 2012 komt meer tekstinterferentie voor.

Hypothese a is niet bevestigd door dit onderzoek. Tegen de verwachtingen in is er zowel in de rubriek buitenlands nieuws als in de rubriek binnenlands nieuws een afname van het aandeel tekstinterferentie in de nieuwsberichten van 2012 te zien.

Tekstinterferentie heeft invloed op de Erzähldistanz. De Erzähldistanz wordt kleiner wanneer er meer tekstinterferentie in de tekst voor komt. De verwachting voorafgaand aan het onderzoek was dat de Erzähldistanz in de journalistieke teksten van tegenwoordig kleiner zou zijn in vergelijking met journalistieke teksten uit 1950/51. Deze verwachting is verwoord in hypothese b:

Hypothese b: In de nieuwsberichten van nu is de Erzähldistanz kleiner dan in die uit 1950/51.

Een kleinere Erzähldistanz zou betekenen dat de afstand tussen de journalist en het nieuwsfeit kleiner is geworden. Na onderzoek bleek dat deze hypothese voor de rubriek buitenlands nieuws niet wordt bevestigd. In deze rubriek is de Erzähldistanz juist groter geworden. Het nieuws wordt van een afstand beschreven door de journalist. De hypothese wordt voor de rubriek binnenlands nieuws wel bevestigd door het onderzoek. In deze rubriek was de Erzähldistanz wel kleiner in nieuwsberichten uit 2012 in vergelijking met nieuwsberichten uit 1950/51.

Nu kan ook de onderzoeksvraag worden beantwoord. De onderzoeksvraag was als volgt: *In hoeverre treedt er in de hedendaagse journalistieke teksten ten opzichte van journalistieke teksten van ruim zestig jaar geleden informalisering op, geoperationaliseerd in termen van tekstinterferentie?* De aanwezigheid van tekstinterferentie zorgt voor een kleinere Erzähldistanz. Een minder grote Erzähldistanz is een vorm van informalisering. In de hedendaagse journalistieke teksten kwam niet meer tekstinterferentie voor dan in de nieuwsberichten uit 1950/51. Er is dus geen sprake van

informatisering in de nieuwsberichten die wordt veroorzaakt door de aanwezigheid van tekstinterferentie. Dit geldt voor zowel de rubriek buitenlands nieuws als de rubriek binnenlands nieuws. Toch is gebleken dat de Erzähldistanz in hedendaagse nieuwsberichten kleiner is dan in nieuwsberichten uit 1950/51. Het kleiner worden van de Erzähldistanz is niet het gevolg van een groeiend aandeel tekstinterferentie. Het kleiner worden van de afstand komt doordat er in nieuwsberichten van 2012 meer de directe rede, ofwel personagetekst wordt gebruikt. In huidige nieuwsberichten worden vaker bronnen letterlijk aan het woord gelaten dan in 1950/51 en dat zorgt voor de kleiner geworden Erzähldistanz en daardoor voor informatisering.

Tekstinterferentie en Erzähldistanz zijn twee elementen die bij gebruik ervan ervoor kunnen zorgen dat een journalistieke tekst meer op literatuur gaat lijken. Wanneer er meer tekstinterferentie is toegevoegd en als de Erzähldistanz kleiner is geworden is een journalistieke tekst meer literair. In de hedendaagse nieuwsberichten komt niet meer tekstinterferentie voor dan in 1950/51. En omdat er in de rubriek buitenlands nieuws ook geen sprake is van een verkleining van de Erzähldistanz, kan geconcludeerd worden dat de journalistiek niet meer op literatuur is gaan lijken dan zestig jaar geleden het geval was.

5.1 Discussie

In dit onderzoek is er voor gekozen om het corpus samen te stellen uit nieuwsberichten afkomstig uit de rubriek buitenlands nieuws. Een vooranalyse wees uit dat er weinig verschillen waren te vinden tussen de nieuwsberichten uit 2012 en die uit 1950/51 binnen deze rubriek. Daarom is er gekozen om een tweede, kleiner corpus aan het onderzoek toe te voegen samengesteld uit nieuwsberichten uit de rubriek binnenlands nieuws. Er is verder niet gekeken naar de reden waarom er geen verschillen te vinden waren in de rubriek buitenlands nieuws. Dit kan een interessant gegeven zijn voor verder onderzoek. Dit zou ook antwoord op de vraag kunnen geven waarom er verschil is in uitkomsten tussen de rubrieken buitenlands nieuws en binnenlands nieuws.

Tijdens het onderzoek werd er een probleem ten aanzien van de interberoordelaarsbetrouwbaarheid zichtbaar. Een analyse maken aan de hand van de term 'tekstinterferentie' bleek problemen met zich mee te brengen. Het was namelijk moeilijk om een eenduidige interpretatie te krijgen voor de term tekstinterferentie. Dit zorgde ervoor dat niet elke analist dezelfde tekstgedeelten aanwees als tekstinterferentie. In dit onderzoek lagen de beoordelingen over wat tekstinterferentie was en wat niet soms erg uit elkaar. Binnen het onderzoek is dit opgevangen door de analyse uit te laten voeren door meerdere analisten en de kranten ook evenredig onder de analisten te verdelen.

Verder is tijdens dit onderzoek ondervonden dat het beoordelen van nieuwsberichten uit 1950/51 op het gebied van het talige kenmerk particulier register tot moeilijkheden kan leiden. Frases en woordgebruik die in dit onderzoek als particulier register zijn beoordeeld kunnen ook tot het algemene taalgebruik uit die tijd horen. Een voorbeeld hiervan is bijvoorbeeld de frase: “Tot goed begrip diene, [...]” te lezen in het *NRC Handelsblad* uit 1950 of de volgende woorden van een journalist uit *de Volkskrant* uit 1951: “Maar opdat ge zoudt weten, [...]”. Dit kan de resultaten hebben beïnvloed.

Het terrein van informalisering binnen journalistieke teksten bestaat voor een groot deel nog uit onontgonnen gebied. Er zitten zo veel facetten aan dit onderwerp dat er nog veel onderzoek naar kan worden gedaan. Veel jongeren bijvoorbeeld halen hun nieuws niet meer uit kranten, maar van nieuwssites op internet. Onderzoek naar de verschillen tussen nieuwsberichten in de krant en op het internet zou interessant zijn. Het nieuws op internet moet vaak snel zijn. Wat levert dit voor verschil op in de schrijfwijze met nieuwsberichten in de kranten?

Literatuur

Bal, M. (1990). *De theorie van vertellen en verhalen; inleiding van de narratologie*. Vijfde, geheel herziene druk, Muiderberg.

Bardoel, J., Vos, Co., Vree, F. van & Wijfjes, H. (2002) *Journalistieke cultuur in Nederland*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Boven, E. van, Dorleijn, G. (2003) *Literair Mechaniek. Inleiding tot de analyse van verhalen en gedichten*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Costera Meijer, I., (2002) 'Naar een goed journaal. Conventionele, populaire en publieke repertoires in de televisiejournalistiek'. In: J. Bardoel, C. Vos, F. van Vree & H. Wijfjes (eds.), *Journalistiek cultuur in Nederland*. Amsterdam: Amsterdam University Press, p.390-411.

Costera Meijer, I., (2007) 'Nieuws voor de communicatiegeneratie'. In: N. Drok (Ed.). *De toekomst van de journalistiek*. Amsterdam: Uitgeverij Boom, p.131-143.

Drok, N., (2002) 'Civiele journalistiek. Het belang van de professe voor het publieke domein'. In: J. Bardoel, C. Vos, F. van Vree & H. Wijfjes (eds.). *Journalistieke cultuur in Nederland*. Amsterdam: Amsterdam University Press, p. 372-389.

Drok, N (Ed.), (2007) *De toekomst van de journalistiek*. Amsterdam: Boom.

Lok, A. (2009) *Recht van spreken. Perspectief in veertien journalistieke teksten uit een juridische context uit 1950 en 2002*, Masterscriptie, VU Amsterdam.

Piers, C. (2009) *Betrokkenheid in journalistieke teksten: een vergelijking van toen en nu*. Masterthesis, VU Amsterdam.

Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, (2003) *Medialogica, Over het krachtenveld tussen burgers, media en politiek*. Den Haag.

Ruiter, F, Smulders, W, (1996) *Literatuur en moderniteit in Nederland 1840-1990*. Amsterdam: De Arbeiderspers.

Smulders, W.H.M. (2001) *Spiegel aan de wand. Inleiding tot de analyse en interpretatie van verhalen*. Utrecht: UU Letteren, Interne publicatie.

Vis, K. (2011). *Subjectivity in news discourse: A corpus linguistic analysis of informalization*. Academisch proefschrift aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

Vis, K., Sanders, J. & Spooren, W. (2009) 'Subjectiviteit door de jaren heen: Conversationalisatie in journalistieke teksten'. In: M. Onrust, J. Sanders & W. Spooren (Eds.) *Studies in Taalbeheersing*, 3. Assen: Van Gorcum, p.405-417.

Wijfjes, H. (2004) *Journalistiek in Nederland 1850-2000*. Amsterdam: Boom.